

TEMA 5. L'ESTAT COM SUBJECTE DE DRET INTERNACIONAL

Esta obra está protegida con una [Licencia Creative Commons Atribución-
NoComercial-SinDerivar 4.0 Internacional](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).

1. L'ESTAT I ELS SEUS ELEMENTS CONSTITUTIUS

A) L'ESTAT

1) Definició de l'E. en DI:

⊙ No existeix cap norma jurídica que definisca què és un E.

⊙ Pràctica int'l: identifica els requisits (o elements) que deuen concórrer per calificar d'E. a una entitat determinada

- **Ex: Comissió Arbitratge Conferència Pau Iugoslavia, dictamen n. 1: Col·lectivitat que es compon d'un territori i una població sotmesa a un poder polític organitzat, caracteritzat per la S^airania.**

2) Naixement d'un E.:

⊙ En general, és una qüestió de fet de la que el DI pren nota (p. d'efectivitat)

⊙ Múltiples formes de naixement d'un E.:

- procés de descolonització de l'ONU → van aparéixer + de 100 E.s
- resultat d'una resolució d'una OI (Israel, 1947)
- resultat d'un tractat int'l (Xipre, 1959)
- resultat del desmembrament d'un Estat (26-VIII-1991: E.s bàltics desmembrats de l'URSS)
- resultat de la dissolució d'un E. preexistent
- resultat de conflictes armats (ex Iugoslavia, des de 1991)

- resultat exercici Dº autodeterminació (=votació) (Timor Oriental, 1999)
- resultat d'una declaració unilateral de independència (Kosovo, 17-II-2008), etc.

3) Malgrat les diferències fàctiques entre els E.s, per a tots regeix el principi d'igualtat sobirana AGNU Res. 2625 (XXV).

B) ELS ELEMENTS CONSTITUTIUS DE L'ESTAT

1. EL TERRITORI

1) És la base territorial sobre la qual s'assentisca l'E. Comprén:

⊙ espais terrestres: terra ferma (sòl i subsol), rius i llacs

⊙ espais marins (si és un E. riberenc): aigües interiors, aigües arxipelàgiques, mar territorial

⊙ espais aeris: l'espai suprayacent als espais terrestres i, si escau, marins

2) Característiques del territori:

⊙ Irrellevància de la seua extensió (micro E.s, p. ex. Andorra, enfront de la Xina)

⊙ Delimitat mitjançant fronteres

• No és necessari que la delimitació siga completa. A Espanya li falta delimitar:

- totes les seues fronteres marítimes amb Portugal (al N, al S i entre Açores i Canàries).
- totes les seues fronteres marítimes, continentals i insulars, amb el Marroc.
- la seua frontera marítima amb Algèria.
- les seues fronteres marítimes amb França en el M. Mediterrani.

3) La integritat territorial està protegida pel DI:

⊖ enfront de l'amenaça o ús de la força armada

- Art. 2.4 Carta ONU
- AGNU 2625 (XXV)

⊖ enfront d'eventuals abusos del D^o a la descolonització

- AGNU 2625 (XXV),

2. LA POBLACIÓ

1) La població d'un E. és la comunitat humana que habita en el seu territori. Abasta:

⊖ als seus nacionals (persones físiques o jurídiques), vinculades políticament amb l'E. per tindre la seua “nacionalitat”

⊖ als estrangers. Comprén:

- als quals tinguen la nacionalitat d'un altre E. però habiten en el seu territori
- als apàtrides (=persones mancada de nacionalitat) que habiten en el seu territori

2) Irrellevància per al DI del nombre d'habitants d'un Estat, sempre que existisquen

3) Abast de la jurisdicció de l'E. sobre la població (=jurisdicció personal):

⊖ és total sobre la població (nacionals i estrangers) que habiten en el seu territori

- única excepció: personal diplomàtic i consular estranger acreditat en el seu territori

⊖ jurisdicció extraterritorial (=sobre els nacionals fora del territori nacional)

- és controvertida la jurisdicció d'un E. sobre els seus nacionals que habiten en un altre E. (en aqueix altre E., aquest és l'E. Sobirà)

- No planteja cap problema els següents casos de jurisdicció extraterritorial:
 - la jurisdicció d'un E. sobre els vaixells que enarboren el seu pavelló
 - la jurisdicció d'un E. sobre les aeronaus matriculades en el seu territori
 - la jurisdicció d'un E. sobre els objectes registrats llançats a l'espai ultraterrestre.
 - la jurisdicció d'un E. S^are les seues bases científiques en l'Antàrtica

3. L'ORGANITZACIÓ POLÍTIC-JURÍDICA

- 1) Ha d'existir una estructura governamental i administrativa que permeta l'exercici de les funcions estatals ad intra i ad extra
 - ⊗ La forma (E. unitari, federal, autonòmic,...) és irrellevant
 - ⊗ PERÒ ha de ser efectiva i garantir exercici funcions de E.
- 2) Condició política del Govern: la que cada E. trie
 - ⊗ Hui dia, qüestionat per
 - puixança del principi democràtic (democràcia, E. de D^o., DH)
 - puixança principi de la bona governança. Implica:
 - una acció eficaç del Govern
 - nivells reduïts de corrupció governamental
 - funcionament democràtic de les institucions públiques
- 3) Si no hi ha un Gov. Efectiu → E. fallit (Somàlia, Haití,...)
 - ⊗ En casos extrems, desaparició de l'E. (*de bellatio*)

2. La Sobirania de l'Estat i els seus corol·laris: igualtat, no intervenció i immunitat sobirana

2.1. SIGNIFICAT DE SOBIRANIA

1. SIGNIFICAT DE LA SOBIRANIA

- 1) Ad intra, S^a. de l'E. significa:
 - ⊙ autoritat suprema (*summa potestas*)
 - ⊙ autoritat completa (*plenitudo potestas*)
- 2) Ad extra, S^a. de l'E. significa:
 - ⊙ no sotmetiment a un poder superior al del propi E.
 - ⊙ *Laude Max Huber* (Illa de Palmes, 1928)
- 3) La S^a. de l'E. és l'element que estructura la societat internacional contemporània
- 4) La S^a. implica drets i deures per a l'E. *Laude Max Huber*
- 5) La S^a. distingeix a l'E. de:
 - ⊙ ens territorials menors (E.s federats, Landers, CA,...): no tenen S^a.
 - ⊙ les OI: no tenen territori → no tenen S^a.

2. CONTINGUT DE LA SOBERANIA: LES COMPETÈNCIES DE L'ESTAT

1) Caràcter funcional de la S^a: la S^a = {} de competències que el DI atribueix a l'E. per a realitzar la seua funció d'E.

⊙ Funció de l'E. en el DI contemporani: protegir els interessos generals de la comunitat humana que habita un territori. Les competències de l'E. són el mitjà per a aconseguir-lo

2) Caràcters de les competències de l'E.:

⊙ caràcter originari (són inherents a la condició de E., a ≠ competències d'atribució de les OI)

⊙ són competències inicialment plenes:

- els E.s les limiten o condicionen mitjançant normes internacionals
- PERÒ les limitacions a la S^a no es presumeixen. Assumpte del Lotus.

⊙ són competències exclusives PERÒ saber si una matèria és o no competència exclusiva d'un E. depén del desenvolupament del DI.

⊙ estan protegides pel principi de no intervenció.

3) Límits en l'exercici de les competències de l'E.:

⊙ un E. és sobirà en el seu territori: és ací i no fora del mateix on exerceix els seus competències sobiranes, llevat que una norma permeta exercir competències extraterritorials

⊙ les competències d'un E. S^a sobre una matèria delimitada poden estar limitades o condicionades pel DI (caràcter evolutiu i in crescendo del mateix)

- les limitacions a la S^a d'un E. són majors en cas de pertinença a una OI supranacional o d'integració (és difícil parlar de S^a. “plena”)

⊙ competències sobiranes no limitades en cap cas.

2.2. ELS COROL·LARIS DE LA SOBIRANIA: IGUALTAT, NO INTERVENCIÓ I IMMUNITAT DE L'ESTAT

1. IGUALTAT SOBIRANA

- 1) Proclamada en la Carta ONU
- 2) Principi desenvolupat en el Res. AGNU 2625 (XXV)
- 3) El principi de la igualtat sobirana dels E.s no impedeix que:
 - ⊙ en un tdo. es pacte la discriminació negativa (més drets als més poderosos)
 - En l'ONU, Dº. de veto dels membres permanents del CdS
 - A la UE, sistema de vot ponderat en el Consell
 - ⊙ en un tdo. es pacte la discriminació positiva (més drets als menys poderosos)
 - en l'OMC, tracte privilegiat a PVD
 - en la CNUDM, drets dels E.s sense litoral o en situació geogràfica desavantatjosa

2. NO INTERVENCIÓ EN ELS ASSUMPTES INTERNS

- 1) És una conseqüència del principi d'igualtat sobirana
- 2) L'ONU (no els EM) no intervindrà en els assumptes interns d'un E.
- 3) 1949- CIJ (estret de Corfú): “el pretés Dº. d'intervenció... no té cabuda en el DI”
- 4) Contingut del principi de no intervenció Res.AGNU 2625 (XXV).
- 5) Existeixen excepcions al principi de no intervenció?
 - ⊙ La “intervenció humanitària”? NO → Il·legalitat Kosovo 1998
 - ⊙ La “responsabilitat de protegir”?
 - Què és (resp. principal de l'E. i subsidiària de la Comunitat int'l)
 - El CdS la va aplicar a Sudan (Darfur), Líbia i Costa d'Ivori. No a Síria

3. IMMUNITAT sobirana DE L'ESTAT

1) Conseqüència del principi d'igualtat S^a. dels E.s → immunitat sobirana (de jurisdicció i d'execució) de l'E.

⊙ suposa que els actes d'un Estat no poden ser ni controlats pels trib.s d'un altre E. ni executats pel poder coactiu d'altres E.s

• màxima feudal: *parell inter parells potestas senar habet*

2) Fins a 2a/2 s. XX: els actes d'un E. mai poden ser jutjats pels trib.s d'altres E.s sense el seu consentiment (caràcter absolut de la immunitat de jurisdicció de l'E.)

3) Durant 2a/2 s. XX es consagra la # entre actes de l'E.:

⊙ actes iure imperii: actes de l'E. realitzats en l'exercici dels seus competències sobiranes.

• els actes d'un E. no poden ser jutjats pels trib.s d'un altre E. sense el seu consentiment (immunitat de jurisdicció absoluta)

• si un E. consent que els trib.s intern d'un altre li jutgen i hi haguera sentència condemnatòria, la sentència no pot ser executada pel poder coactiu de l'altre E. sense el seu consentiment (immunitat d'execució absoluta)

⊙ actes de iure gestionis: actes de l'E. realitzats com una persona j. privada (activ.s civils i comercials)

• els actes d'un E. sí que poden ser jutjats pels trib.s d'un altre E. sense el seu consentiment (immunitat de jurisdicció relativa)

• les sentències dels trib.s nacionals, sí que poden amb certs límits, ser executades pels poders coactius d'un altre E.

4) Aquesta distinció es reflecteix en la Convenció de les NU sobre les immunitats jurisdiccionals dels E.s i dels seus béns de 2004

3. La dinàmica de l'Estat

- 1) Un E., al llarg de la seua història, pot patir les “transformacions de l'E.”
 - ⊙ Afecten els elements de l'E. (població, territori i govern)
 - ⊙ Interessen al DI en la mesura en què afecta a les seues relacions amb altres E.s

A) IDENTITAT I CONTINUÏTAT DE L'ESTAT

- 1) Principi de “identitat i continuïtat de l'E.”: l'E. és el mateix per al DI malgrat els canvis que afecten la seua població, territori o Govern
 - ⊙ els canvis en la població o en el Govern d'un E. no afecten la condició de l'E.: continua sent el mateix E.
 - ⊙ els canvis en el territori d'un E. tampoc afecten la condició de l'E., amb l'excepció de la “successió de E.s”
- 2) La continuïtat de l'E. només s'interromp en els casos d'extinció de E.s
Exemple: desintegració de l'URSS:
 - ⊙ la Federació Russa és continuadora de l'URSS
 - ⊙ les tres Repúbliques bàltiques i les 16 exrepúbliques de l'URSS diferents de Rússia són nous E.s

B. NAIXEMENT DE NOUS ESTATS: EL REONEIXEMENT D'ESTATS

1. INTRODUCCIÓ

1) A vegades, apareixen “nous E.s”

⊖ Causes:

- per descolonització
- per divisió d'un E. pre-existent (tant el desmembrament, com l'escissió d'un altre E.)
- per unificació de E.s resultant de la fusió de dues E.s pre-existents
- No abasta la unificació de E.s resultant de l'absorció d'un E. per un altre (RFA + RDA = RFA)

⊖ Quan naix un “nou E.”, els altra E.s poden reconeixementeixir-ho o no com a nou E.

2) Problemes que genera el naixement i reconeixement de nous E.s:

⊖ el naixement d'un nou E. és una qüestió de fet o de D^o?

- És una qüestió de fet
- Un nou E. existeix quan concorren els 3 elements, siga o no reconegut pels altres E.s

⊖ el reconeixement del nou E. és un acte polític o jurídic?

- És un acte polític: els altra E.s són lliures (=no estan obligats) de (no) reconèixer al nou E.
- Conseqüència: el reconeixement té efectes declaratius, no constitutius

2. MODALITATS DEL RECONeixEMENT

- 1) El reconeixement és un acte d'un o diversos E.s pel qual es reconeixement l'existència d'un nou E.
- 2) Modalitats del reconeixement en atenció al número de E.s que reconeixen al nou E.:
 - ⊗ unilateral: quan qui reconeix és un únic E. (=acte unilateral)
 - ⊗ bilateral: quan dues E.s reconeixen al nou E.
 - ⊗ multilateral. Pot ser:
 - quan 3 o + E.s reconeixen conjuntament al nou E.
 - quan els EM d'una OI reconeix col·lectivament i per unanimitat al nou E.
- 3) Modalitats del reconeixement en atenció a la forma de l'acte de reconeixement :
 - ⊗ reconeixement “expres”: quan qui reconeix realitza un acte en el qual específicament es reconeix al nou E.
 - ⊗ reconeixement “tàcit”: quan qui reconeix no ho fa expressament, però realitza un acte del qual es dedueix necessàriament que ha reconegut al nou E.
- 4) Problema quins actes suposen necessàriament un reconeixement tàcit?
 - ⊗ Felicitar el nou E.
 - ⊗ Establir relacions diplomàtiques amb el nou E.
 - ⊗ Votar a favor de l'admissió del nou E. en una OI
 - ⊗ Establir condicions o garanties per al reconeixement de nous E.s i posteriorment constatar que un nou E. les ha complides.

5) Problema: quins actes NO suposen mai un reconeixement tàcit del nou E.?

⊖ abstindre's en la votació de l'admissió del nou E. en una OI

- Votar en contra és un acte exprés de no reconeixement

⊖ coincidir en la votació (a favor o en contra) en un òrgan d'una OI de la qual també és EM l'E. no reconegut (Espanya i Israel, en la AGNU, durant quasi 30 anys)

⊖ la mera publicació de criteris o requisits als quals es condiona el reconeixement.

⊖ etc.

3. CARÀCTER DISCRECIONAL DEL RECONeixEMENT I OBLIGACIÓ DE NO RECONÉIXER

1) El reconeixement d'un nou E. és un “acte polític”

⊖ No existeix cap oblig. int'l de reconéixer a un ens que reunisca tots els requisits de l'E.

⊖ els E.s són lliures de reconéixer: decidiran amb total independència si i quan reconeixement al nou E. en funció de criteris d'oportunitat política

2) Problemes pràctics que poden plantejar-se:

⊖ situacions de reconeixement tardà: no impedeix al “nou” E. relacionar-se amb altres E.s

- Espanya va tardar més de 60 anys a reconéixer al Perú, després d'independitzar-se d'Espanya

- España encara no reconeix a Kosovo (proclamat independent el 17-II-2008 ; i confirmada la legalitat de la declaració unilateral de indep. en Opinió consultiva CIJ 22-VII-2010)

⊖ situacions de reconeixement prematur: és una violació del principi de no intervenció
→ genera la responsabilitat int'l de l'E. que realitza el reconeixement prematur

3) Limitació de la discrecionalitat del reconeixement quan s'infringeixen normes fonamentals del DI:

⊖ relatives al D°. a l'autodeterminació dels pobles

- Ocupació de Namíbia per Sud-àfrica

- Resolució 276 (1970) del CdS: declara il·legal l'ocupació de Namíbia per Sud-àfrica
- Opinió Consultiva CIJ 1971
- Resolució 283 (1970) del CdS

⊖ si com a resultat d'un ús il·legal de la força en les relacions internacionals:

- es crea un nou E.

- en 1974, Turquia envaeix militarment el N. de Xipre (comunitat turc-xipriota) per a evitar incorporació de Xipre a Grècia
- 14-XI-1983: proclamació de la “República Turca de Xipre del Nord”
- Resolució 541 (1983) del CdS

- s' amplia el territori d'un E.

- Annexió de Kuwait per l'Iraq en 1990

- 2-VIII-1990: l'Iraq envaeix Kuwait → Resolució 661(1990) del CdS
- 8-VIII-1990: l'Iraq declara la “fusió total i eterna” amb Kuwait → Resolució 662 (1990) del CdS

- Territoris ocupats palestins (inclòs Jerusalem Aquest) per Israel

- Respecte territoris palestins ocupats en 1967 → resolució 242 (1967): “la inadmissibilitat de l'adquisició de territori per mitjà de la guerra” i va demanar “el retir de les forces armades israelianes dels territoris que van ocupar durant el recent conflicte”
- Des de 1967, Israel adopta diverses mesures¹⁴ per a annexionar-se Jerusalem Aquest → Resolució 298 (1971) del CdS: aquestes mesures “són nul·les”

- Llei bàsica israeliana de 1980: Jerusalem “en la seua integritat i unificada” és la capital d'Israel → Cap de bestiar. 478 (1980): aqueixa Llei és nul·la i oblig. de no reconèixer-la.
- Opinió CIJ 2004 conseqüències jurídiques construcció mur en territoris palestins ocupats:
 1. (§101) tots els territoris ocupats per Israel des del conflicte de 1967, inclosa Jerusalem Aquest, no és territori israelià, sinó territoris ocupats
 2. La construcció d'un mur en territori palestí ocupat és contrària a DI (§147) → Israel ha de cessar de construir el mur i desmantellar-lo (§149-151)
 3. (§159): “la Cort opina que tots els Estats tenen l'obligació de no reconeixementocer la situació il·legal resultant de la construcció del mur en el territori palestí ocupat, inclosa Jerusalem oriental i els seus voltants”

C. TRANSFORMACIONS POLÍTIQUES: EL RECONeixEMENT DE GOVERNS

- 1) els canvis de Gov. en un E. NO afecten el principi d'identitat i continuïtat de l'E.
- 2) Els canvis de Gov. de iure (conforme al règim constitucional d'un E.) NO plantegen cap problema en DI
- 3) Els canvis de Gov. de facto (per revolució, colp de E., ...) SÍ QUE plantegen problemes en DI per afectar el normal desenvolupament de les relacions internacionals.

4) No existeix norma jurídica int'l que regule el tema del reconeixement de Gobs. de facto. Problemes que es susciten:

- reconeixement de Gobs. en l'exili

- Gov. Republicà espanyol a Mèxic després de guerra civil espanyola; Comitès nacionals en l'exili durant II^a GM -De Gaulle,...
- L'E. que reconeix al Gov. en l'exili no pot reconéixer ni relacionar-se amb el Gov. de facto
- Obligació en tot cas de respectar la S^aerania, integritat territorial i immunitat de l'altre E.

- reconeixement prematur de Gobs. de facto (abans d'aconseguir l'èxit a implantar-se territorialment)

- Alemanya hitleriana al Gov. de Franco a la fi de 1936; França al Consell Nacional de Transició el 10-III-2011, res més iniciar-se el conflicte que va enderrocar a Gadaffi, com l'únic representant legítim de Líbia,...
- Suposa una violació del principi de no intervenció → genera responsabilitat int'l de l'E. que reconega prematurament
- Se soluciona amb la sort que segueisca el conflicte armat

5) Doctrines americanes sobre reconeixement de Gobs. de facto

- ⊗ Doctrina Estrada

- ⊗ Doctrina Betancourt

6) Pràctica de la UE sobre els Gob.s de facto

- ⊗ En general: clàusula “democràcia + DDHH”

- ⊗ Aplicació a un cas concret:

D. TRANSFORMACIONS TERRITORIALS: LA SUCCESSIÓ D'ESTATS

1) Definició: és la substitució d'un E. (= E. predecessor) per un altre (= E. successor) en la responsabilitat de les relacions internacionals d'un territori

2) Codificació parcial amb molt poc èxit:

⊖ matèries codificades:

- Convenció 1978 sobre successió de E.s en matèria de tdos. (a penes vincula a 23 E.s)
- Convenció 1983 sobre successió de E.s en matèria de béns, arxius i deutes de E. (no en vigor)
- Projecte CDI 2000 sobre nacionalitat de les persones naturals en relació amb la successió de E.s (no ha arribat a ser tdo.)

⊖ matèries no codificades:

- successió en la condició de membre d'una OI
- successió respecte de la nacionalitat de les persones jurídiques
- successió respecte de la propietat privada, etc.

3) En la pràctica, se solen adoptar tdos. ad hoc entre els E.s involucrats. Ej: el Acord Ex-Iugoslavia: Acord sobre qüestions successòries, celebrat a Viena el 29 de juny de 2001.

